

OBELEŽITEV 10. OBLETNICE UNESCOVE KONVENCIJE O VAROVANJU NESNOVNE KULTURNE DEDIŠČINE V SLOVENIJI

Konvencija o varovanju nesnovne kulturne dediščine,¹ ki je bila sprejeta na 32. konferenci Unesca v Parizu oktobra 2003, je leta 2013 praznovala svojo 10. obletnico. Konvencijo, ki opredeljuje nesnovno kulturno dediščino kot »prakse, predstavitve, izraze, znanja, veščine in z njimi povezana orodja, predmete, izdelke in kulturne prostore, ki jih skupnosti, skupine in včasih tudi posamezniki prepoznavajo kot del svoje kulturne dediščine«, je Slovenija ratificirala leta 2008 in v slovenski pravni red vnesla z Zakonom o varstvu kulturne dediščine (ZVKD-1).

Leta 2013 so se omenjeni obletnici poklonile različne inštitucije po svetu, ki so kakorkoli povezane z nesnovno kulturno dediščino. Njihove aktivnosti in obvestila o posameznih dogodkih smo lahko spremljali na posebni spletni strani Unescovega portala (internetni vir 1). Med številnimi dogodki moramo poudariti tudi dejavnosti slovenskega Koordinatorja varstva žive kulturne dediščine,² ki je skupaj s Slovensko nacionalno komisijo za Unesco pri nas poskrbel za primerno praznovanje jubileja. Med letom je Koordinator organiziral več dogodkov, s katerimi je skušal prikazati implementacijo Unescove Konvencije v slovenskem prostoru, aktivnosti aktualnega Koordinatorja, današnje stanje nesnovne kulturne dediščine v Sloveniji in pomembnost dejavnosti nosilcev pri njenem ohranjanju.

Med marcem in aprilom 2013 je bila v Slovenskem etnografskem muzeju na ogled priložnostna razstava avtorice dr. Nene Židov, Velikonočna dediščina Slovenije. Njeno odprtje 14. marca 2013 sta spremljala prikaz poslikavanja belokranjskih pisanic in demonstracija tradicionalne igre ciljanja pirhov³ iz Mirna pri Novi Gorici. Razstava je obiskovalcem približala v Register žive kulturne dediščine⁴ vpisano nesnovno kulturno dediščino iz velikonočnega časa, saj je s predmeti in z opisi predstavljala naslednje enote in pripadajoče nosilce: Škofjeloški pasijon, Izdelovanje ljubenskih potic, Velikonočne igre s pirhi in Izdelovanje belokranjskih pisanic.

Naslednji dogodek, na katerem je bila predstavljena nesnovna kulturna dediščina Slovenije, je Slovenski etnografski muzej organiziral 5. maja 2013. Na njem je predstavil nesnovno kulturno dediščino, v Register vpisano meseca marca 2013. S športno igro pandolo⁵ so se na dogodku predstavili nosilci te dediščine, skupine pandolašev iz Primorske, Prekmurja in Ljubljane, ki so na tur-

nirju, poimenovanem Turnir Slovenskega etnografskega muzeja, na ploščadi pred muzejem obiskovalcem predstavili to tradicionalno istrsko igro. Uvodni predstavitvi sodelujočih tekmovalnih skupin sta sledila turnir in zaključna podelitev. Po formalnem delu so se v igranju pandola lahko preizkusili tudi obiskovalci prireditve. Udeležencem je bila tako na slikovit način približana dediščina istrskih krajev, ki še danes živi med mladimi.

Osrednja obeležitev obletnice Unescove Konvencije je bila konec meseca septembra 2013, ko je Koordinator v sodelovanju s Slovensko nacionalno komisijo za Unesco zainteresirano javnost povabil na prireditev z naslovom Slovenija praznuje 10. obletnico Unescove Konvencije o varovanju nesnovne kulturne dediščine (2003–2013). Tako je 26. septembra 2013 v upravni hiši Slovenskega etnografskega muzeja potekal prvi izmed dveh osrednjih dogodkov v počastitev tega jubileja. Zbrane obiskovalce so nagovorili Magdalena Tovornik, podpredsednica Slovenske nacionalne komisije za Unesco, Špela Spanžel, v. d. generalne direktorice Direktorata za kulturno dediščino, Miha Peče, predstavnik prvega Koordinatorja (ISN ZRC SAZU), in dr. Bojana Rogelj Škafar, direktorica Slovenskega etnografskega muzeja. Pozdravnim nagovorom, ki so obiskovalcem orisali pot Konvencije od njenega sprejetja do današnjih dni ter stanje nesnovne kulturne dediščine v Sloveniji, je sledilo predvajanje filmov o škofjeloškem pasijonu (Skofja Loka Passion Play) in kranjski klobasi (Traditional production of the Kranjska klobasa), ki sta bila kot vizualni prilogi priložena v letošnjem letu oddanima nominacijama za Unescov Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva.⁶ Nato je v preddverju dvorane sledila pokušina vseh jedi, vpisanih v nacionalni Register. Na dogodku so bile predstavljene naslednje enote in njihovi nosilci: Tradicionalno izdelovanje kranjskih klobas, Priprava poprtnikov, Priprava belokranjskih pogač, Priprava prostih povitic in belokranjskih povitic, Priprava bohinjkega mohanta, Priprava prleških gibanic. Dogodek je bil organiziran v sodelovanju z v Register vpisanimi nosilci, ki so poskrbeli za pripravo jedi. Četrtekovemu dogajanju so prisostvovali tudi tuji gostje, ki jih je Koordinator povabil k sodelovanju na petkovem posvetu strokovnjakov s področja nesnovne kulturne dediščine.

Sedemindvajsetega septembra 2013 je v upravni hiši Slovenskega etnografskega muzeja potekalo mednarodno srečanje strokovnjakov s področja nesnovne kulturne dediščine. Udeležili so se ga strokovnjaki iz Avstrije, Češke, Hrvaške, Madžarske, Nemčije in Slovenije. Pozdravnemu nagovoru Marjutke Hafner, generalne sekretarke Slovenske nacionalne komisije za Unesco, in dr. Bojane Rogelj Škafar, direktorice Slovenskega etnografskega muzeja, so sledile štiri predstavitve primerov promocije slovenske nesnovne kulturne dediščine. Dr. Nena Židov je z referatom Promocija nesnovne kulturne dediščine orisala načine

1 V nadaljevanju Konvencija.

2 V nadaljevanju Koordinator.

3 Igre s pirhi so del velikonočnih šeg in jih izvajajo na velikonočno nedeljo ali velikonočni ponedeljek. Najbolj znane so trkanje, trkljanje in ciljanje pirhov. V devetdesetih letih 20. stoletja so v številnih krajih Slovenije ponovno oživili predvsem ciljanje pirhov (internetni vir 2).

4 V nadaljevanju Register.

5 Pandolo je tradicionalna istrska družabna in športna igra. Dve ekipi s po tremi igralci tekmuje v osvajanju ozemlja. Ošiljeno leseno paličico (pandolo) skušata z leseno palico (maco) odbiti čim dlje od začetne točke (baze) na označeno igrišče (internetni vir 2).

6 Obe slovenski nominaciji sta bili oddani marca 2013, za obravnavo sta predvideni leta 2014 (op. a.).

Rezanje poprtnika na četrtkovi pokušini jedi iz slovenskega Registra.
Foto: Tjaša Zidarič, Ljubljana, 26. 9. 2013

promocije nesovne kulturne dediščine in njeno predstavitev s pomočjo razstavne dejavnosti v Slovenskem etnografskem muzeju. Anja Jerin je predstavila promocijo slovenske nesovne kulturne dediščine na slovenski in angleški spletni strani Koordinatorja, Tjaša Zidarič pa je na primeru pandola orisala dobro prakso sodelovanja z nosilci nesovne kulturne dediščine. Temu je sledila predstavitev Nadje Valentinčič Furlan, ki je spregovorila o promociji nesovne kulturne dediščine skoz video posnetke. Omenjene predstavitve so bile izhodišče za pogovor, katerega osrednja tema so bile prednosti in slabosti v nacionalne registre vpisanih enot nesovne kulturne dediščine, vpliv vpisov na njihove nosilce in postopki vpisov serijskih nominacij na Unescov Reprezentativni seznam nesovne kulturne dediščine človeštva. Vprašanja o vpisih nesovne kulturne dediščine v nacionalne registre in na Unescove sezname so na petkovem srečanju prinesla konkretne odgovore o tem, kako skrbeti za promocijo nesovne kulturne dediščine in kako z ustrezno informiranostjo nosilcev zagotoviti njihovo motivacijo za nadaljevanje prenašanja znanja. Praksa vpisovanja posameznih elementov in njihovih nosilcev na nacionalne sezname nesovne kulturne dediščine je nakazala pomembno posledico promocije nesovne kulturne dediščine med ljudmi – večje je zavedanje o prisotnosti nesovne kulturne dediščine v nekem prostoru, večja je želja nosilcev po vpisu v nacionalne registre in Unescove sezname. Pri tem je izbira načina promocije nesovne kulturne dediščine odvisna od samega elementa, ki je predmet predstavitve. Kot slabost pri vpisovanju elementov na nacionalne sezname se je pokazala možnost preusmeritve toka razvoja nekega elementa nesovne kulturne dediščine. Pomembno je, da strokovnjaki z različnih področij s svojim poznavanjem elementov nesovne kulturne dediščine njihovih nosilcev ne vodijo v »zamrznitev« trenutnega stanja, temveč jim s svojim znanjem pomagajo pri zagotavljanju možnosti prenosa znanja na naslednje generacije.

Utrinek s petkovega mednarodnega srečanja strokovnjakov s področja nesovne kulturne dediščine v SEM.
Foto: Anja Jerin, Ljubljana, 27. 9. 2013

Pogovor je tekel tudi na temo spremljanja stanja v nacionalne registre vpisanih elementov nesovne kulturne dediščine, pri čemer se je izkazalo, da večina sodelujočih držav še nima vzpostavljenega učinkovitega sistema spremljanja stanja vpisanih elementov in njihovih nosilcev, saj so nekateri še v začetni fazi vzpostavitve nacionalnih seznamov, drugi v registre še nimajo vpisanih veliko elementov nesovne kulturne dediščine. Izkazalo se je, da se pri vpisovanju v nacionalne registre države srečujejo s podobnimi težavami in dilemami. Porajajo se npr. vprašanja o vpisih dediščine, ki je bila prenesena v novo okolje, vprašanja, ki se nanašajo na starost elementa nesovne kulturne dediščine ali njegovo kontinuiteto ter ponovno rekonstrukcijo. Na petkovi popoldanski delavnici je bil poudarjen trenutni trend vpisovanja nominacij na Unescov Reprezentativni seznam nesovne kulturne dediščine človeštva, ki gre v smeri priprave serijskih nominacij, pri katerih imajo prednosti države, ki na seznamu niso uspeli uvrstiti še nobenega elementa nesovne kulturne dediščine. Pri pripravi nominacij je treba v množici raznolikosti nesovne kulturne dediščine iskati tiste elemente, s katerimi se identificira skupnost, ki je njen nosilec. To v svojem jedru poudarja tudi Konvencija sama, ko pravi, da je za obstoj nesovne kulturne dediščine bistveno, da jo skupnosti in skupine, ki so njeni nosilci, prenašajo iz roda v rod, jo nenehno poustvarjajo, s čimer si zagotavljajo občutek za identiteto in povezanost s prejšnjimi generacijami.

Vira

Internetni vir 1: UNESCO: Intangible Cultural Heritage;

<http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?lg=en&pg=00482>, 7. 10. 2013.

Internetni vir 2: Koordinator varstva žive kulturne dediščine: Register žive kulturne dediščine; <http://www.nesovnadediscina.si/sl/register>, 7. 10. 2013.